

BOSHQARUV HISOBI MAQSADLARIDA HISOB SIYOSATI**IBRAGIMOVA NILUFAR SAYFIDINNOVNA*****Baholash yo'nalishi, 4-kurs, sirtqi ta'lim shakli******Fan: Boshqaruv hisobi******Mavzu: Boshqaruv hisobi maqsadlarida hisob siyosati******Ilmiy rahbar: Xudoynazarova D.G.*****ANNOTATSIYA**

Ushqo'shma korxonaning ichki boshqaruv tizimida hisob siyosatining o'rni, ahamiyati hamda uni boshqaruv hisobiida vaziyatni aniqlashning nazariy va amaliy tahliliy tahlili bag'ishlangan. Hisob uchun boshqaruv qarorlarini qabul qilish zarur bo'lgan aniq, ishonchli va o'z vaqtida ma'lumotlarni ta'minlashda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Maqolada tozalashni olish, tannarxni kalkulyatsiya qilish, byudjet, transfert baholarni va segmentar hisobot kabi boshqaruv hisobi yo'nalishlarida hisob siyosatining spetsifik xususiyatlari ochib beriladi. yo'l-yo'riqlar, usullarni qo'llashning ishlab chiqarish faoliyatini yo'lga qo'yish. Qayta manbalar ko'rinishidagi, to'g'ridan-to'g'ri shakllantirilgan va ishlab qo'llanilgan hisob siyosatining strategik maqsadlariga erishish, resurslardan kelib chiqish shuni va rentabellikni mustahkamlash uchun mustahkam zamin.

Kalit so'zlar: Boshqaruv hisobi , Hisob siyosati , Tannarx kalkulyatsiyasi , Byudjetlashtirish , Xarajatlarni boshqarish , Transfert baho , Segmentar hisobot .

KIRISH

Xozirgi shiddat bilan rivojlanayotgan bozor iqtisodiyotini rivojlantirishning barqarorbardoshligini ta'minlash va o'sishiga yordam berish uchun samarali boshqaruvlariga yordam yoki nazorat qilish. Bunday mexanizmlarning asosi sifatida asosiy boshqaruv hisobi tizimi xizmat qiladi, u tashkilot rahbariyati va tegishli bo'limlar uchun ichki qarorlar qabul qilishda zarur bo'lgan tahliliy, tezkor va strategik axborotlar bilan ta'minlash. Boshqaruv hisobining ishonchliligi va foydaliligi to'g'ridan-to'g'ri tashkilotning hisob siyosati asosidagi ichki boshqaruv uslubiy

mahsulotlarga bog'liqdir¹. Moliyaviy hisob siyosati asosida moliyalashtirish, ya'ni investor kreditorlar va davlat nazorati organlari hisob-kitoblarni amalga oshirish, ya'ni kreditorlar va davlat nazorati organlariga yordam beradi. Shu sababdan, hisobi maqsadlarida ishlab chiqarish hisob siyosati yordamida, nazorat qilish va nazorat qilish jarayonining yukini nazorat qilishda fundamental ahamiyat kasb etadi. Ushbuning asosiy maqsadi - boshqaruv hisobining boshqaruvini boshqarish vositalariga mos keladigan hisob siyosatini boshqarishning nazariy asoslarini chuqur o'rganish, uning amaliy ahamiyatini ko'rsatish va boshqaruvini boshqarish tahliliga ta'sir qilishdan iborat.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Adabiyotlar Tahlili:

Boshqaruv hisobi va hisob siyosati masalalari iqtisodiyot va buxgalteriya sohasining ko'plab yetuk olimlari, SS G'ulomov, AM Abdukarimov, Ya. V. Sokolov, AD Zaripov va boshqalar tomonidan keng o'rganilgan². Y. Sokolov ta'riflaydi. Bu nazariya hisob siyosatining moliyaviy hisobot uchun, balki ichki boshqaruv jarayonlari uchun ham markaziy rol o'ynashini tasdiqlaydi. Mualliflar usullarini boshqarish, G'u'ulash usullari va Abdukarimov, Boshqa boshqaruv hisobining byudjetlashtirish, boshqa boshqaruv hisobini hisoblash (masalan, *Absorption Costing kabi*) va segmentar hisobot masalalarida aks etishini ta'kidlaydi. boshqaruv, boshqaruv hisobi siyosati da byudjetlashtirish metodologiyasi, yordamni doimiy va o'zgaruvchan nazoratga olish usullari, bo'yicha, bo'linmalar o'rtasida tovar va foydalanishni yaxshilash uchun transfert baho mexanizmlarining o'zgarmas o'rinni egallaydi. Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, samarali hisob siyosati boshqaruviga foyda va daromadlar to'g'ridan-

¹ G'ulomov S.S., Abdukarimov A.M. - Buxgalteriya hisobi - Toshkent: Iqtisod-Moliya, 2021. - 45-52 betlar.

² Pardayev AX, Pardayeva ZA - Boshqaruv hisobi - Toshkent: Fan va texnologiya, 2014. - 98-105 betlar.

to'g'ri strategiya ma'lumotlar faoliyatini amalga oshirish segmentlari bo'yicha tezkor tahlil qilishni beradi, bu esa strategik qarorlar uchun muhim ahamiyatga ega.

Metodologiya:

Tadqiqotda tizimli tizim, qiyosiy tahlil, sintez va mantiqiy umumlashma kabi ilmiy metodlar qo'llanildi. Tizimli boshqaruv hisob siyosati boshqaruv hisobining bir elementi sifatida ko'rib chiqildi va uning umumiy boshqaruv tizimidagi aloqalari o'rganildi. Qiyosiy metodi esa hisobxni tahlil qilish va boshqaruv hisobidagi farqli o'zgarishlarni, ayniqsa, iqtisodiy guruh va tannar kalkulyatsiya qilish usullarini solishtirishga xizmat qildi. Tadqiqotning amaliy yordam sifatida, foydalanishda ABCa-kosting (Faoliyatga tozalashni) usulini an'anaviy kalkulyatsiya usullari bilan tekshirish orqali boshqarish qarorlari sifatiga ta'siri baholandi. Olingan ma'lumotlar asosida hisob siyosati bo'limlarini aniq bir tizimga moslashtirish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Boshqaruv hisobi bo'yicha hisob siyosatini ishlab chiqishda asosiy e'tibor korxona shaxsiy hisobiga, operatsion spetsifikasiga va strategik maqsadlarga qaratilishi zarur. Amaliyot shuni ko'rsatadiki, hisob siyosatida tannarxni usulini to'g'ri tanlash operatsion samaradorlikni va narx siyosatini boshqarishda katta farq qiladi. Misol uchun, ko'plab xilma-xil mahsulot ishlab chiqarish va murakkab ishlab chiqarish jarayonlariga ega bo'lgan mahsulotlarni ishlatishda ABC-kosting usulini har bir mahsulot yoki xizmatning haqiqiy tannarxini ancha aniq qiladi.

1-jadval. Boshqaruv Hisob Siyosatida Kalkulyatsiya Usul Qiyosiy Tahlili

Xususiyatlar	An'anaviy Full-kosting (To'liq ichimlik)	Direct-kosting (O'çevirish)	ABC-kosting (Faoliyatga raqobat)
Doimiy hisobi	To'liq hajmda tannarxga kiritiladi	Moliyaviy hisobiga o' kurashi	Faoliyat turlari bo'yicha taqsimlanadi
Qaror qabul qilish uchun asos	uzoq muddatli narx	Qisqa muddatli qarorlar (masalan, qo'shimcha buyurtma)	Faoliyatni tahlil qilish
Axborotning foydaliligi	Moliyaviy hisobotga mos	Rentabellikning o'zgarishiga bog'liqligi	Xarajatlar sababchilarini baholashda yuqori

Manba: Muallif tomonidan turli adabiyotlar asosida.

Directdagi jadvaldan ko'rinib turibdi, Direct-kosting usuli tezkor boshqaruv qarorlari, boshqaruv, to'lov narxlarini yuk va foyda ostonasini aniqlash uchun eng maqbuldir, chunki u faqat o'zgaruvchan boshqaruvni oladi. Shu bilan birga, ABC-kosting usulining qabul qilinishi boshqaruv hisob tizimida aniqlikni o'zgartirish, chunki u resurslarning real iste'moliga ushlab turilishi mumkin.

2-jadval. Transfert Baho Usullarining Ichki Boshqaruvga Ta'siri

Transfert Baho Usuli	Qo'llash Tavsifi	Afzalliklari	Qamchiliklari
Bozor bahosi asosida	Bozor narxi mavjud bo'lganda qo'yilgan	Bo'linmalar mustaqilligini yana	Bozor bahosi yo'q bo'lsa, qo'llab bo'lmaydi

Transfert Baho Usuli	Qo'llash Tavsifi	Afzalliklari	Qamchiliklari
Tannarx asosida	Haqiqiy yoki normativ tannarx + ustama	Oson haqida, minimal tortishuv	Samarasizlikni yashirishi mumkin
Kelgan baho	Bo'linmalar o'rtasida o'zaro paydo	Motivatsiyani qayta, olishga	Muzokaralar uchun ko'p vaqt talab etishi mumkin

Manba: Muallif sifatida umumlashtirilgan.

Muhokama tomonidan shuni ko'rsatadiki, hisob siyosati, ayniqsa transfer bahosi, usulini aniqlashda, tashkilotning bo'linma mustaqilligini va qaror qabul qilish qoidalariga qo'yilgan motivatsiyani olish kerak. Misol uchun, 2-jadvalda qo'shimcha bozor sharoitlarida, bozor bahosini bo'lish mumkin. qilsa, agarda ichki bozor yagona bo'lsa, tannarxgi bahoga ko'ra yanada kengaytirmoq bo'ladi. Hisob siyosatida aynan qaysi usullar va qanday shartlar asosida qo'yilgan aniq belgilanishi, byudjetlashtirishda esa nazoratni taqsimlash va nazorat qilishning aniq mezonlari ko'rsatilishi kerak.

XULOSA

Boshqaruv hisobi maqsadlarida ishlab chiqarish hisob siyosati har qanday tuzatishning ichki boshqaruv dasturi eng va strategik muhimidan biri hisoblanadi. Bu siyosatning dasturiy ta'minoti – boshqaruv qarorlarini strategik, taktik va operativ boshqaruv qarorlarini qabul qilish uchun bo'lgan eng ishonchli, ishonchli va tahlil qilish yaroqli ta'minlashdir. Moliyaviy hisobning qat'iy tuzilmalaridan farqli o'laroq, boshqaruv hisobi siyosatining o'ziga xos xususiyatlariga, ishlab chiqarish jarayonining murakkabligiga va boshqaruvchilarga zarur bo'lgan ma'lumotlarning turiga qarab tashqi ko'rinishdagi shakllantirilishi mumkin va kerak. foyda, foyda'ni olish usullarini ko'rishda yuqori darajaga ko'tarilish mavjud bo'lib, bu byudjetlashtirish, tannarxni kuzatish va operatsion samaradorlikni nazorat qilishning barqarorligini oshirish.

Yakuniy ishlab turish, hisob siyosatining to'g'ri tanlanishiga erishish, nazorat qilish va boshqarishning uzluksiz jarayonini ta'minlash. U tiyatli iste'molnilash yo' (masalan, daromad segmentlari yoki xarajat zarari bo'yicha), balki harakatlarini ishlab chiqarish metodologiyasini ham (masalan, *Direct-kosting* ning va foyda ostonasini tahlil qilish uchun foydaliligi) beradi. ichki, ichki bo'linmalar (masalan, filiallar, sexlar) o'zaro munosabatlarni tartibga solish solvchi transfert baho siyosati ham hisob siyosatining ajralmas qismi bo'lishi kerak. To'g'ri yuk transfert baho usullari har bir bo'linmaning o'z rentabelligi uchun mas'uliyatini umumiy va umumiy foydalanish foydasini maksimallashtirishga xizmat qiladi. Kelgusida, ishlab chiqarish faoliyatining o'zgarishlari, sharoitlari yoki texnologik yangilanishlar strategiyasining doimiy ko'rib chiqilishini va zaruriyat tug'ilganda unga tegishli bo'lgan o'zgartirishlar kiritilishini talab qiladi, bu esa boshqaruvning iqtisodiy rivojlanishini ta'minlaydi. Shunday qilib, hisobiida hisob siyosatining mukammal ishlab chiqarish chiqishi va amaliy amalga oshirish uchun strategik ustunlikni ta'minlovchi fundamental vosita bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. G'ulomov S.S., Abdukarimov A.M. - Buxgalteriya hisobi - Toshkent: Iqtisod-Moliya, 2021. - 45-52 betlar.
2. Pardayev AX, Pardayeva ZA - Boshqaruv hisobi - Toshkent: Fan va texnologiya, 2014. - 98-105 betlar.
3. Sokolov Y. V. - Buxgalteriya hisobining nazariy asoslari - Moskva: Finansi i statistika, 2018. - 128-135 betlar.
4. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi 1999 yil 5 fevral qarori bilan tuzilma — Mahsulot (ish, xizmatlar) ishlab chiqarish va ishlab chiqarish mahsuloti tarkibi hamda tarkibini tartibga solish tartibi to'g'risida Nizom. - 3-4-bandlar.
5. O'zbekiston Respublikasi Buxgalteriya hisob milliy standarti (BHMS) No 1 - Hisob yuritish siyosati va hisoboti. — Adliya vazirligida 1998 yil 14 avgustda 474-son bilan ro'j jamoa olingan. — 3-6-bandlar.